

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Nad vybranými problémy trestní odpovědnosti právnických osob

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

Rok odevzdání: 2014

Autor: Dalibor Šelleng

VII. ročník SVO

Vědecký seminář : Vědecký seminář z trestního práva

estné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do VII. ročníku Studentské vědecké a odborné společnosti (SVO) vypracoval samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla předložena do předchozích ročníků SVO a jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

V Praze dne 15. dubna 2014

.....

Dalibor Šelleng

Obsah

1. Úvod.....	4
2. Historický vývoj trestní odpovědnosti právnických osob.....	4
3. Odvodnění trestní odpovědnosti korporací	6
4. Subjekty zákona.....	9
5. Trestné činy právnických osob.....	12
6. K otázce pííítatelnosti.....	16
7. Záv r.....	21

1. Úvod

Dne 1. 1. 2012 nabyl účinnosti zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, jenž přinesl do právního prostředí České republiky novou koncepci odpovědnosti právnických osob, a to odpovědnosti trestně právní. Zákon má, stejně jako zákon o soudnictví ve věcech mládeže, povahu trestního zákona vedlejšího, obsahuje tedy, nikoli však komplexní, právní úpravu trestního práva hmotného i procesního a je ve vztahu speciality k trestnímu zákoníku a trestnímu řádu (viz § 1, odst. 2 ZTOPO). Přijetím zákona tak došlo k dovršení reformy trestního práva hmotného v České republice.¹

Ze tří doktrinně vytyčených modelů právní úpravy deliktní odpovědnosti právnické osoby, tj. z modelu tzv. pravé trestní odpovědnosti právnické osoby, nepravé trestní odpovědnosti právnické osoby a modelu administrativně právního, zvolil český zákonodárce pro účely české právní úpravy koncepci první jmenovanou, tedy pravé trestní odpovědnosti právnické osoby. V této podobě jsou podmínky trestní odpovědnosti a sankcionování obsaženy v trestním zákoně i ve zvláštním zákoně. Samotné sankce pak jsou ukládány v rámci trestního řízení.²

Kriminalizace právnické osoby ve svém důsledku zasahuje do tradic nejen české, ale vůbec kontinentální trestně právní kultury, když de iure modifikuje normy, které dosud platně postuláty tohoto právního odvětví (souběžná a nezávislá trestní odpovědnost fyzické a právnické osoby) a přichází i s trestně právními zásadami novými (přechod trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby).

Ve své práci se budu zabývat zejména problematickými otázkami této právní úpravy, a to otázkám subjektu trestní odpovědnosti, přičitatelnosti trestného činu právnické osobě a rozsahu trestní odpovědnosti ve svle trestných činů, pro které může být právnická osoba trestně odpovědná.

2. Historický vývoj trestní odpovědnosti právnických osob

Institut trestně právní odpovědnosti právnických osob popírá římskoprávní zásadu *societas delinquere non potest* (právnické osoby nemohou jednat protiprávně). Zde je však třeba předeslat, že i v dějinách antického Říma jsou známy případy trestního postihu

¹ Viz Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné 4. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, str. 7.

² Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 363.

korporací.³ Trestní odpovědnost právnických osob byla dovozována také ve středověku. V roce 1245 bylo na Lyonském koncilu katolickou církví rozhodnuto, a to i přes nesouhlas tehdejšího papeže Inocence IV., o možnosti exkomunikovat tzv. *universitas*, tedy církevní spolky. Papež byl tehdy toho názoru, že nelze postihovat spolky jako celek, nýbrž pouze jednotlivé členy tohoto spolku.⁴ Taktéž na území českých zemí byla v období středověku z trestného práva vyloučena zodpovědnou nejen osoba fyzická, ale například i kláštery a msta, které byly trestány pokutami za pych, nátisk, moc, nálekctví nebo nehonůní loupežník. Již podle práva zemského propadl majetek hradu nebo msta, jež ukrývalo ztracence, králi. Jen král byl z trestní odpovědnosti vyloučen.⁵

Kontinentální právo (české nevyjímaje) tedy již v minulosti trestní právní postih právnických osob znalo, ke změně tohoto trendu došlo teprve na přelomu 18. a 19. století, kdy se v ušebnicích trestního práva začaly objevovat názory vylučující právnické osoby jakožto adresáty práva trestního.⁶

S odpovědností korporací, mající charakter odpovědnosti trestní právní, se poté opět setkáváme v kontinentální Evropě až ve 20. století. Nejprve tomu tak bylo na mezinárodním poli, kdy před Norimberským tribunálem bylo vedeno řízení také v í zločinným organizacím nacistického Německa (mj. v í NSDAP, SS í Gestapu). Avšak teprve ve druhé polovině minulého století a na počátku století současně začaly jednotlivé státy kontinentální právní kultury přijímat normativní právní akty reformující jejich trestní právo ve smyslu zakotvení trestní právní odpovědnosti právnických osob. První takováto komplexní legislativní úprava byla přitom zavedena teprve v roce 1976 v Nizozemí.⁷

³ Uvádí se zejména případ podání obžaloby v í vzpurnému českému mstu Chairóneé, ve kterém docházelo pravidelně k vraždám římských legionářů, nakonec však bylo této obžaloby zproštěno a tím se zachránilo od zničení. Viz Catargiu, M.: The origins of criminal liability of legal persons – a comparative perspective. [online]. <http://univagora.ro/jour/index.php/aijs/article/viewFile/695/145>, str. 26 [cit. 2013-11-28] nebo Pop. A. I.: Criminal liability of corporations — comparative jurisprudence. [online]. http://www.law.msu.edu/king/2006/2006_Pop.pdf, str. 8 [cit. 2013-11-28].

⁴ Viz Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání. In: Musil, Jan a Marie Vanduchová a kol. Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998, str. 77. A také Hirsch, H. J. a G. Kohlmann: Strafrechtliche Probleme: Schriften aus drei Jahrzehnten. Berlin: Duncker & Humblot, 1999, XI, str. 599.

⁵ Úvodní vystoupení Prof. JUDr. Jaroslava Fenyka Ph.D., DSc. na diskusním setkání české národní skupiny AIDP Praha 6. 10. 2011. [online]. www.ok.cz/iksp/docs/aidp_111006f.doc [cit. 2013-11-27].

⁶ Hirsch, H. J. a G. Kohlmann: Strafrechtliche Probleme: Schriften aus drei Jahrzehnten. Berlin: Duncker & Humblot, 1999, XI, str. 599.

⁷ Nizozemsko však již od roku 1951 schválením zákona o ekonomických deliktech znalo trestní odpovědnost právnické osoby právě za tyto. Viz Pieth, M. a R. Ivory a kol.: Corporate criminal liability: emergence, convergence, and risk. Dordrecht: Springer, 2011, str. 179.

Zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob prošlo v České republice od prvních diskuzí nad touto problematikou až do vyhlášení vlastního zákona strastiplnou cestou. Již v roce 2004 se uvažovalo o úpravě tohoto institutu přímo v trestním kodexu.⁸ Ve stejném roce se také objevil první konkrétní návrh právní úpravy, který však v Poslanecké snmovně neprošel ani prvním čtením. Poslanci mj. projevíli údiv nad tím, jak by mohla právnická osoba spáchat trestný čin znásilnění i sexuálního zneužívání, což tehdejší návrh umožňoval (viz níže k výtku trestných činů v současném ZTOPO).⁹

Návrh současného ústavního zákona byl Poslanecké snmovně předložen 15. 3. 2011 jakožto součástí tzv. vládního protikorupčního balíčku. Obdobně jako během projednávání zákona v r. 2004, i tentokrát na půdě Snmovny odpůrci zákona argumentovali zejména tím, že právnická osoba je pouze fikcí a je tedy zpravidla jednat pouze prostřednictvím osob fyzických. Dále bylo namítáno možné zneužívání institutu tohoto zákona v rámci konkurenčního boje a poukazováno na subsidiární charakter trestního práva, kdy by nejprve mělo dojít k vyerpání sankčních možností v rámci práva správního. Návrh však nakonec Poslaneckou snmovnou úspěšně prošel a byl schválen i Senátem, jenž zaujal v rámci návrhu mnohem smílivější postoj (zejména byl akcentován předpokládaný pozitivní vliv zákona na boj proti korupci). V další fázi legislativního procesu však byl návrh vetován prezidentem Klausem, podle kterého je koncepce trestní odpovědnosti právnických osob alibistická, nebo pachatelem trestného činu může být pouze člověk a stát chce tímto postupem postihovat instituce tam, kde není schopen identifikovat konkrétního pachatele-fyzickou osobu. Poslanecká snmovna však prezidentovo veto přehlasovala a zákon byl nakonec 22. 11. 2011 vyhlášen a po velmi krátké legisvakaní lhůtě nabyl 1. 1. 2012 účinnosti.¹⁰

3. Odvodnění trestní odpovědnosti korporací

Tendence k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob vycházejí z premisy vzrůstajícího vlivu právnických osob na ekonomické, kulturní, industriální a ve svém důsledku celospolečenské dění ve světě. Toto je pak mj. ovlivněno globalizačním trendem světového vývoje. Právnické osoby v dnešním světě představují tahouny pokroku lidstva a

⁸ Vantuch, P.: Parlament schválil trestní odpovědnost právnických osob. In: Trestní právo 11/2011. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, str. 6.

⁹ Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, str. 8-9.

¹⁰ Nováková, S.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim – od návrhu k ústavní právní úpravě. In: Trestní právní revue 2/2012. Praha: C. H. Beck, 2012. str. 27-29.

stávají se jedním z nejmocnějších institucí, než kdy i mocnějšími než vlády stát. Z této skutečnosti lze dovodit axiom, dle kterého činnost právnických osob má že ve výsledku vést nejen k nezmravnému industriálnímu a společenskému rozvoji, ale také k velmi vážným katastrofám majícím původ ve vnitřním životě právnické osoby. Nelze totiž zapomínat, že činnost právnické osoby není primárně zaměřena na přínos lidem, ale tento je pouze prostředkem k dosažení jejího zisku. Příkladem lze připomenout například katastrofu v indickém Bhopálu, vlakové neštěstí u Paddingtonu či zhroutení ropné věže společnosti British Petrol a masivní znečištění přírodního bohatství Mexického zálivu. V atmosféře takové zkušenosti byla mj. provedena švýcarská úprava trestní odpovědnosti korporací, která je také nazývána jako tzv. lex Schweizerhalle, nebo je pokládána za reakci na zamoření Rýna chemikáliemi v r. 1986 právě ve Schweizerhalle. Paradoxně by však tamější souasná úprava trestní odpovědnosti korporace za takovýto čin nevyvozovala.¹¹

Dalším důvodem, který se v odborné literatuře objevuje, je otázka soutěžního prostředí a vznik výhod těm právnickým osobám, které právo nedodržují, resp. páchají zločinnost, na úkor těch korporací, které se chovají v souladu se zákonem.¹² Zde se však nabízí otázka, zda sankcionování v režimu práva správního tyto výhody dostatečně neeliminuje. V českém právním prostředí je tato otázka o to více palčivá z pohledu na peněžité tresty, resp. jejich výši, jež jsou doposud právnickým osobám za porušení norem trestního práva ukládány. Z dosavadní aplikace zákona vyplývá, že tresty ukládané právnickým osobám mají převážně povahu trestu peněžitého. Bohuslav uvádí, že k říjnu 2013 byl vynesen odsuzující rozsudek nad těmi právnickými osobami¹³, konkretizuje pak rozsudek Městského soudu v Brně, který uložil právnické osobě peněžité trest ve výši 20 000 korun za přečin úroveň podvodu podle § 211 odst. 1 a 4 TZ.¹⁴ Výše škody se v tomto případě tedy musela pohybovat v rozmezí 50 000 Kč až 499 999 Kč. Nabízí se zde otázka, zda se jedná (s přihlédnutím k okolnosti, že se jednalo o potrestání právnické osoby) o sankci odpovídající povaze trestního práva a zda peněžité tresty v takovém rozsahu mohou v bec naplnit účel trestu (zejména poté jeho individuální i generální preventivní účel).

¹¹ Viz Wehrenberg, S.: Strafrechtliche Verantwortlichkeit von Wirtschaftsunternehmen. [online]. http://www.blumgrob.ch/pdfs/07_unternehmensstrafbarkeit.pdf, str. 6/31 [cit. 2013-11-25].

¹² Wagner, R.: Criminal corporate character. [online]. <http://www.floridalawreview.com/wp-content/uploads/8-Wagner.pdf>, str. 1300 [cit. 2013-11-25].

¹³ K zahraniční zkušenostem s trestní odpovědností právnických osob pak srov. Bohuslav, L.: Jaké zkušenosti mají s trestní odpovědností právnických osob v některých státech EU? [online]. <http://pravniciradce.ihned.cz/c1-59952640-jake-zkusenosti-maji-s-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-nektere-staty-eu> [cit. 2013-11-30].

¹⁴ Bohuslav, L.: Aplikace zákona o trestní odpovědnosti firem se rozjíždí, In: Právní rádce 10/2013. Praha: *Economia*, 2013, str. 8.

Pragmaticky se k odvodnění kriminalizace právnických osob postavil americký federální Nejvyšší soud v rozsudku *New York Central and Hudson River Railroad Company v. United States* z roku 1909, kterým byl umožněn trestní právní postih korporací v USA. Obhajoba společnosti se opírala především o to, že odsouzením společnosti došlo k potrestání nevinných akcionářů, kteří se na její vinnosti prakticky nepodíleli (tedy, že by byl v případě trestního postihu uplatněn princip kolektivní viny). Soud však konstatoval, že korporace jedná prostřednictvím svých zástupců a její motivy, cíle i úmysl jsou stejně tak skutečné jako její vinnost. Pokud tedy ona neviditelná a nehmotná entita, kterou nazýváme korporací, rovná hory se zemí, zaplavuje údolí, pokládá koleje a posléze na nich provozuje železniční dopravu, je schopna mít také k trestu svým vinnostem úmysl a je schopna jednat jak v souladu se zákony, tak i v jejich rozporu.¹⁵

Fundamentální kořeny implementace trestní odpovědnosti právnických osob však je dle mého názoru nutné hledat jinde než v důsledcích vinnosti právnických osob, již jen z toho důvodu, že výše uvedené události jsou pouhými projevy deviantního vnitřního života společnosti. Za primární důvod tedy považuji unikátní zločinné prostředí, které právnická osoba svému osobnímu substrátu poskytuje. Toto nabízí možnost anonymizace pachatele-fyzické osoby v komplexní struktuře rozhodování korporace. Jak uvádí Jelínek, na která trestná jednání (např. podvodné vylákání dotací i subvencí) by bez existence právnické osoby nebylo možné ani spáchat.¹⁶

Při pohledu na důvodovou zprávu schváleného českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob¹⁷ však lze poznamenat, že primárním důvodem pro přijetí návrhu byly mezinárodní právní závazky, jimiž je Česká republika vázána, a které, a priori nepožadují postih korporací v oblasti trestního práva, vyžadují účinné, přiměřené a odstrašující sankcionování právnických osob. Trestní právní postih jakožto postih vhodný byl poté zvolen s ohledem na nižší efektivní míry sankcionování v zahraničních zemích, emuž mimo jiné napovídá tu nejvýraznější argument důvodové zprávy, že Česká republika je posledním členským státem EU, který nemá zavedenou odpovědnost právnických osob za jednání, jejichž postihu zavazují právní předpisy ES/EU. Ostatní důvody, a dle mého tu, které by měl zákonodárce uvést na prvním místě (zejména již zmíněné specifické vnitřní

¹⁵ Viz Brickey, K.: *Perspectives on Corporate Criminal Liability*. [online]. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1980346, str. 5 [cit. 2013-11-25].

¹⁶ Jelínek, J.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007, str. 36.

¹⁷ Důvodová zpráva je dostupná online na <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428>.

života právnické osoby), a které fakticky ospravedlují trestní právní postih korporací, byly v o čích zákonodárce považovány až za argumenty druhotné.

4. Subjekty zákona

Zákon . 418/2011 Sb. umožňuje trestní odpovědnými veškeré právnické osoby s výjimkami stanovenými v ustanovení § 6 citovaného zákona, ten stanoví v odstavci 1, že podle tohoto zákona nejsou trestní odpovědné Česká republika a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci. V odstavci 2 pak uvádí, že majetková ústava právnických osob uvedených v odstavci 1 na právnické osobě nevyhluje trestní odpovědnost takové právnické osoby podle tohoto zákona.

K tomuto je třeba uinit několik poznámek. Exempce České republiky z osobní odpovědnosti zákona lze vyargumentovat mnohými způsoby. Suverenita státu pojímá také jeho výsadní právo na trestní postih osob porušujících trestní právní normy. Ústava v článku 90 konstatuje, že jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy. Nelze tudíž požadovat, aby stát prostřednictvím moci soudní trestal také sám sebe. Stát by stál jak na straně žalobce, tak i žalovaného. Hovoří-li Jellinek¹⁸ o ochraně práva, bezpečnosti a svobody jakožto o jedné z obecně přijímaných funkcí státu, je třeba se ptát, zda by uplatnění trestní odpovědnosti jakožto odpovědnosti *ultima ratio* neznamenal ve svém důsledku popření tohoto fundamentálního ústelu státu jako takového. Jinými slovy, stát, který by materiálně páchal kriminalitu, nemůže být již z principu dostatečně garantovat bezpečnost svým občanům. Na stranu druhou nelze opominout ani na myšlenku na bázi teoretické, že v případě, že by stát byl schopen v rámci trestního řízení vyslovit vinu sám nad sebou, projevil by tím svou sebereflexi a skutečnost, že právní normy jsou pro něj stále ještě hodnotou základní a na jejich ochranu nerezignuje ani v případě, kdy je on sám subjektem trestního postihu. Nadto je ale také potřebné v souvislosti s eventuální absentující exempcí státu z odpovědnosti zákona připomenout projevy systému veřejné moci, kdy by možnost trestního řízení proti státu představovalo nepřiměřenou ingerenci moci soudní do odpovědnosti zejména moci výkonné, jejíž činnost by tak justice monitorovala. Zákonodárce navíc dle důvodové zprávy vychází z premisy, že trestný čin spáchaný fyzickou osobou nebude vycházet ze zvláštních vnitřních zájmů státu. Vedle toho zákon explicitně nevyhluje trestní odpovědnost jiných států než České republiky, ovšem s přihlédnutím k zásadám mezinárodního práva a k principu svrchovanosti jednotlivých států, nejsou subjektem zákona ani tyto.

¹⁸ Srov. Jellinek, G.: Všeobecná státní práva. Praha: Laichter, 1906, XX, str. 259 a násl.

Z okruhu adresátů zákona naopak nejsou vyaty například registrované církve a náboženské společnosti, jak tomu činí rakouská úprava.¹⁹ Třeba však hledat opodstatnění pro toto vyloučení v podmínkách sekularizovaného státu.

Zákon tedy okruh adresátů mimo Českou republiku a územní samosprávné celky nepřivádí výkonu veřejné moci nijak nezužuje. Podíváme-li se, které právnické osoby mohou být trestně odpovědné, najdeme mezi nimi i ty, u nichž by podle mého názoru nepřiměřené uplatnění norem zákona mohlo dojít v budoucnu k aplikacím problémům.

Takovým příkladem mohou být osobní obchodní společnosti. Polský Ústavní tribunál se v souvislosti s přijetím polského zákona o trestní odpovědnosti právnických osob zabýval v roce 2003 podnětem k přezkoumání slučitelnosti tohoto právního aktu s ústavním pořádkem Polské republiky. Ústavní tribunál ve svém rozhodnutí uvedl v reakci na námitku týkající se porušení ústavního principu *ne bis in idem*, že tento by byl porušen a trestní odpovědnost osobní společnosti vyloučena v případech, kdy by společník takovéto společnosti byl postižen dvakrát.²⁰ Domnívám se však, že pokud osobní obchodní společnosti jsou subjektem práva jakožto osoby právnické, je nutné předpokládat, že v rámci trestního řízení tak dochází k potrestání dvou rozdílných subjektů – osoby fyzické na straně jedné (společníka) a osoby právnické na straně druhé. Tento argument je akcentován tím, že osobní substrát osobních společností tvoří alespoň dvě osoby.²¹ Účelem sankce uložené právnické osobě tak není v těchto případech opakované postižení viníka-společníka a zůstane trestní právní represe vůči němu, nýbrž podle mého názoru jde o sankci za výběr společníka, s kterým bylo podstupováno podnikatelské riziko, vůči celému osobnímu substrátu osobní společnosti.

Poněkud složitější otázka v souvislosti s principem *ne bis in idem* se však vyskytuje u tzv. jednolenných společností podle ustanovení § 11 ZOK v případě, že je takovéto společnosti přičítán trestný čin jejího jediného společníka. Ustanovení mj. stanoví, že kapitálovou společnost může založit jediný zakladatel a společnost nejvyššího orgánu vykonává v jednolenné společnosti její společník. Mám za to, že jiný argument, než právní subjektivita odlišná od subjektivity tohoto jediného společníka, nabídnout nelze, což pokládám za nedostačující. Účelem uložené sankce takovéto právnické osoby se pak naprosto stírá s účelem trestu uloženým v trestním řízení jejímu jedinému společníkovi. Domnívám se

¹⁹ Viz ustanovení § 1, odst. 3 Verbandsverantwortlichkeitsgesetz.

²⁰ Kudrna, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v polském právu. In: Na křižovatkách práva: pocta Janu Musilovi k sedmdesátým narozeninám. V Praze: C.H. Beck, 2011, xxxi, str. 200. Samotné rozhodnutí pak dostupné online na http://trybunal.gov.pl/eng/summaries/documents/K_18_03_GB.pdf, str. 5.

²¹ Srov. ustanovení § 95 a § 118 zákona o obchodních korporacích.

tak, že v případech pítení trestného ínu jednatele jedno lenné spole nosti této korporaci, lze již o prolomení zásady *ne bis in idem* hovo ít.

Další právnickou osobou²², jejíž trestní odpov dnost není zákonem vylou ena, je politická strana í hnutí. Problém lze ilustrovat na p íkladu kauzy D lnické strany. D lnická strana byla rozpušt na rozhodnutím Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 2. 2010²³, záv ry soudu poukazovaly mj. na její plány zm nit demokratický systém v zemi í na xenofobní, šovinistické, homofobní projevy p edstavitel strany a projevy vyvolávající rasistickou a jinou nesnášenlivost. Strana nadto v programu a prost ednictvím svých symbol navazovala na nacistické N mecko. P í pohledu na vý et trestných ín , pro které m že být právnická osoba trestn odpov dná, zjistíme, že mezi nimi nalezneme taktěž n které trestné íny proti po ádku ve v cech ve ejných, a to í z oddílu trestných ín narušujících soužití lidí. U extrémistických stran si lze velmi jednoduše p edstavit napln ní skutkových podstat trestných ín násilí proti skupin obyvatel a proti jednotlivci (§ 352 TZ), hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob (§ 355 TZ) í podn cování k nenávisti v í skupin osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 356 TZ). Rozpušt ní politické strany podle zákona o politických stranách a hnutích p edstavuje materiáln stejnou sankci, kterou p edstavuje zrušení právnické osoby podle zákona o trestní odpov dnosti právnických osob – v obou p ípadech jde povahou o trest smrti *sui generis*. Je však nutné p ípomenout, že režim správního práva nabízí možnost sankcionování politické strany pouze ve dvou rovinách – jejím rozpušt ním í pozastavením její ínnosti. Systém sankcí založený zákonem o trestní odpov dnosti právnických osob je v tomto sm ru mnohem širší. K rozpušt ní politické strany m že Nejvyšší správní soud navíc p ístoupit pouze za kumulativního spln ní následujících podmínek: 1) zjišt né chování politické strany je protiprávní, 2) je této stran p í itatelné, 3) p edstavuje dostate n bezprost ední hrozbu pro demokratický právní stát a 4) zamýšlený zásah je p ím ený sledovanému cíli. V kontrastu se zrušením právnické osoby podle trestního práva jsou zde zd razn ny budoucí možné konsekvence chování strany, a to jako podmínka pro p ístoupení k sankci.

Domnívám se, že pro zvolení správního režimu odpov dnosti politické strany je nutné vycházet z úpravy ústavní právní úrovn . Listina v l. 20 stanoví, že ob ané mají právo zakládat též politické strany a politická hnutí a sdružovat se v nich a výkon t chto práv lze omezit jen v p ípadech stanovených zákonem, jestliže to je v demokratické spole nosti

²² Viz ustanovení § 3 zákona . 424/1991 Sb.

²³ Sp. zn.: pšt 1/2009 – 348, dostupné online na: www.nssoud.cz/docs/Delnicka_strana_original.pdf.

nezbytné pro bezpečnost státu, ochranu veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům nebo pro ochranu práv a svobod druhých. Pakliže tedy půjde o zásah do svobody slova sdružovat se v politické straně či hnutí, uplatní se režim podle zákona o sdružování v politických stranách a hnutích. Takovým zásahem je totiž bezesporu rozpuštění strany či pozastavení její činnosti. Trestní právo pak nastupuje naopak v méně flagrantních případech porušení právního řádu, které nevedou k sankci omezující právo sdružovat se v politické straně, tedy dle mého zde pozbývá svého postavení prostě poslední instance. Taktéž se domnívám, že pro účely souběžného řízení správního a trestního se neuplatní § 28 ZTOPO, podle jehož dikce předstředníkem zahájení trestního stíhání proti právnické osobě brání tomu, aby o témže skutku proti téže právnické osobě probíhalo řízení o správním deliktu. Vzhledem ke specifikům deliktů podle zákona o sdružování se v politických stranách a hnutích, kdy jde svým charakterem spíše o agendu vhodnou k řízení před Ústavním soudem než před Nejvyšším správním soudem²⁴, nemají dle mého názoru tyto specifiky deliktu správních. Vzájemný vztah obou řízení však bude muset v budoucnu vyložit ještě judikatura i zákonodárce sám.

5. Trestné činy právnických osob

Obecně existují tři různé modely rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob s ohledem na trestné činy, jichž se tyto mohou dopustit:

- 1) Korporace může být trestně odpovědná za všechny trestné činy uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku – taková úprava existuje například ve Francii, Maarsku i Belgii
- 2) Korporace může být odpovědná pouze za určité trestné činy uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku – například v Itálii, Polsku, Španělsku i práv v České republice
- 3) Kombinace obou výše uvedených modelů – takto švýcarská úprava kriminalizuje právnickou osobu za organizovanou kriminalitu, financování terorismu, praní špinavých peněz a rozličné formy korupce (jde o trestné činy s typicky mezinárodním přesahem) a to za podmínky, že korporace selhala v prevenci prostřednictvím potřebných a rozumně vyžadovaných interních předpisů. Trestní odpovědnost u zbylých trestných činů je možná, nebylo-li možné identifikovat

²⁴ Viz písm. 1/2009 – 348.

konkrétní pachatele-fyzické osoby, jde tedy o sankci za selhání organizační struktury právnické osoby.²⁵

- 4) Jsou vytvořeny nové skutkové podstaty trestných činů, kterých se mohou dopustit pouze korporace

Nový zákonodárce zvolil druhý model rozsahu kriminalizace, když v ustanovení § 7 ZTOPO připouští uplatnění trestní odpovědnosti právnické osoby pouze pro ten který z taxativně zde uvedených trestných činů. Jedná se veskrze o trestné činy, u nichž požaduje ústavní úprava jiný postih unijní i mezinárodní právo (výjimkou jsou trestné činy daňové, jejichž postih na nadnárodní úrovni není upraven z toho důvodu, že jde o oblast výlučně působnosti jednotlivých států).²⁶ Vládě byly přitom předloženy dva návrhy zákona – první obsahoval taxativní výčet trestných činů, druhý pak umožňoval uplatnění trestní odpovědnosti právnických osob u všech trestných činů, není-li jejich spáchání právnickou osobou vyloučeno jejich povahou. V odborné literatuře se na zvolení prvního modelu, resp. na vyloučení modelu druhého, objevují rozdílné názory. Například Jelínek ve svém komentáři považuje s ohledem na dodržení zásady *nullum crimen sine lege certa* zvolený model za vhodný.²⁷ Naproti tomu v komentáři autorského kolektivu Forejt, Habarta a Trešlová se uvádí, že obavy z porušení tohoto principu jsou neopodstatněné, neboť by právnická osoba, jež naplnila skutkovou podstatu některého z trestných činů, při své obhajobě s odkazem na neurčitost dovedla „není-li jejich spáchání právnickou osobou vyloučeno jejich povahou“ neuspěla. Jako nevýhodu nepřijaté varianty však autorský kolektiv vidí předpoklad markantního nárůstu trestní právní agendy při nedostatečném personálním zajištění orgánů činných v trestním řízení.²⁸ Šámal pak dodává, že u této varianty by navíc hrozilo nebezpečí, že orgány činné v trestním řízení by musely zvažovat, zda v konkrétním případě není spáchání daného trestného činu právnickou osobou vyloučeno jeho povahou a navíc by hrozilo, že k uplatnění trestní odpovědnosti korporací bude docházet i tam, kde by to neodpovídalo subsidiaritě trestní represe.²⁹

²⁵ Pieth, M. a R. Ivory a kol.: *Corporate criminal liability: emergence, convergence, and risk*. Dordrecht: Springer, 2011, str. 20.

²⁶ Jelínek, J. a J. Herczeg: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 65.

²⁷ Fenyk, J. a L. Smejkal: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 25.

²⁸ Forejt, P. a kol.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: s komentářem*. Praha: Linde, 2012, str. 63.

²⁹ Šámal, P.: *K některým otázkám trestní odpovědnosti právnických osob*. In: *Na křivkách práva: pocta Janu Musilovi k sedmdesátým narozeninám*. V Praze: C.H. Beck, 2011, xxxi, str. 271.

Se Šámalovou argumentací však musím nesouhlasit. Mám za to, že orgány jiné v trestním řízení by v konkrétním případě nikdy nemusely řešit, zda je spáchání činu právnickou osobou v takovém případě z povahy věci vyloučeno, či nikoli. Pokud by jednoduše došlo k naplnění znaku skutkové podstaty, není pochyb o tom, že korporace může být za takovýto čin kriminalizována. Naopak trestné činy, u kterých to bude z povahy věci vyloučeno, se vyznačují tím, že právnická osoba skutkovou podstatu těchto činů nikdy nenaplní. Nabízí se pak otázka, o které trestné činy, u nichž by trestní odpovědnost právnické osoby jejich povahou vyloučena, vlastně jde. Objevují se názory, že by typicky mohlo jít o trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Možnost spáchání těchto trestných činů právnickou osobou však nelze a priori vyloučit. Lze si představit například u trestného činu znásilnění situaci, kdy filmová agentura produkující pornografická díla navádí jiného ke spáchání některého z těchto činů pro účely natáčení. Právnická osoba – filmová agentura by pak v případě splnění podmínek písemnosti mohla být trestně odpovědná ve formě ústavnosti, a pokud si výše uvedenou situaci přikrášíme v případě ještě o jednání *vis compulsiva* ze strany osoby fyzické mající za následek jednání v krajní nouzi, nebylo by možné předejít vyloučení ani odpovědnosti právnické osoby jakožto nepřímého pachatele znásilnění.

Stejně tak je podle mého názoru neopodstatněný i argument, že k uplatnění trestní odpovědnosti korporací by docházelo i tam, kde by to neodpovídalo subsidiaritě trestní represe. S ohledem na ustanovení § 1 odst. 2 ZTOPO, který stanoví subsidiaritu trestního zákoníku a trestního řádu, není vyloučeno užití § 12 odst. 2 TZ (stejně tak i užití § 172 odst. 2 písm. c) T) i pro případy kriminalizace právnických osob. Vzhledem k široké mimotrestní úpravě odpovědnosti právnické osoby zejména v oblasti obchodního a správního práva by tak nebyla aplikace tohoto ustanovení dotěna a v případě nižší společenské škodlivosti i vhodná.

Vantuch nabízí v případě varianty uplatnění trestní odpovědnosti za všechny trestné činy uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku řešení, podle kterého by zákon demonstrativně uváděl některé trestné činy, jež může korporace spáchat, a písemně argumentu *a similibus* by byl zákonný výčet zakončen konstatováním, že právnická osoba může být odpovědná i za jiná obdobně společensky škodlivá jednání.³⁰ Toto navržené řešení nepokládám však za šťastné. Pokud někde i již dnes argumentují u varianty neomezené trestní

³⁰ Vantuch, P.: Parlament schválil trestní odpovědnost právnických osob. In: Trestní právo 11/2011. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, str. 8.

odpovdnosti podle p vodního návrhu porušením zásady *nullum crimen sine lege certa*, zde by se tento argument o to více nabízel. Demonstrativní vý et tohoto typu by u uvedených trestných in nadto *a priori* konstatoval společenskou škodlivost bez ohledu na specifikum konkrétního p ípadu. Vedle toho se lze domnívat, že orgány inné v trestním ízení by se ve své práci zam ovaly práv na ty delikty, které by byly v takovémto vý tu explicitn uvedeny.

Pokud se ale kone n zam ím na finální ešení, které zvolil zákonodárce v ustanovení § 7 ZTOPO, tedy taxativní vý et trestných in , pro které m že být právnická osoba in na trestn odpov dnou, je nepochybné, že v budoucnu bude nutné toto ustanovení novelizovat, a už s ohledem na pot ebu plnit budoucí mezinárodn právní závazky, tak taktéž s ohledem na nutnost vyvstávající z vlastní vnitrostátní zkušenosti. Již nyní se tak diskutuje o rozší ení vý tu nap . o trestný in obecného ohrožení, ublížení na zdraví z nedbalosti, lichvy i porušení p edpis o pravidlech hospodá ské sout že.³¹ Otázka trestní odpov dnosti právnických osob za posledn zmín ný trestný in je navíc zapeklitá z ohledu p sobnosti ÚOHS, který je na nekalosout žní jednání právnických osob specializován, v kombinaci s dikcí § 28 ZTOPO p edstavující p ekážku litispendence.

Vedle rozší ení vý tu o uvedené trestné iny se také nabízí uplatn ní trestní odpov dnosti nap . u trestných in zpronev ry i porušení povinnosti p i správ cizího majetku. Nelze taktéž opominout zmínit trestný in k ivého obvin ní, beztrestnost tohoto jednání totiž m že motivovat právnické osoby k podání trestních oznámení na své tržní konkurenty, difamovat je a posílit tak svou pozici na trhu.

Dlouhodob se také diskutuje za zení n kterých trestných in proti životu a zdraví (nap . usmrcení z nedbalosti).³² Osobn se domnívám, že vzhledem k lidské zkušenosti, by takovéto rozší ení bylo d vodné, pozornost by se však m la spíše zam ít na trestný in obecného ohrožení (a to i jeho nedbalostní formy), proto vítám diskuze, ke kterým v tomto sm ru dochází. Je to totiž zejména obecné ohrožení z nedbalosti s následkem smrti, které stojí na pozadí mediáln známých katastrof, ve kterých figurovalo selhání korporace. Bylo by smutné, kdyby k rozší ení vý tu o tyto iny došlo teprve až v reakci na takovéto nešt stí, s kterým by eská republika m la bezprost ední zkušenost.

³¹ Viz vyjád ení Pavla Zemana dostupné online na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/245885-zeman-verdikt-v-kauze-mus-je-spolecny-uspech-ceska-a-svycarska/>.

³² K problematice absence trestných in proti životu a zdraví blíže Danková, K.: Odpov dnost právnických osob za trestné iny proti životu a zdraví. In: Konference SVO doktorských student v oboru právo a právní v da 2012. Editor Pavel Šturma. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012.

V současnosti však mají nejbližší k zařazení do taxativního výčtu § 7 ZTOPO n které sexuální delikty, konkrétně pak jde o trestné činy znásilnění, ústí na sexuálních aktivitách s dítětem, ústí na pornografickém představení a navazování nedovolených kontaktů s dítětem. Vyjma znásilnění se jedná o trestné činy, jejichž inkorporaci do zvláštní části trestního zákoníku (a taktéž do výčtu trestných činů v § 7) předpokládá návrh zákona předložený Poslanecké sněmovně ve sněmovním tisku č. 45/0.³³ Osobně jsem však přívržencem možnosti dovozovat trestní odpovědnost právnických osob u všech trestných činů, které mohou spáchat i osoba fyzická, s výjimkou těch, u kterých to je z povahy věci vyloučeno. Jsem si však zároveň vědom, že takovéto řešení by v roce 2011 prakticky znemožnilo schválení beztak politicky kontroverzního zákona o trestní odpovědnosti právnických osob v Parlamentu.

6. K otázce píititelnosti

Jádrem úpravy trestní odpovědnosti právnické osoby jsou podmínky, za kterých může být korporace kriminalizována za jednání osoby fyzické, obecně existují tři základní koncepce píitání vinu lov ka právnické osob :

- 1) Ztotožnění právnické osoby s osobou fyzickou – pachatel zde působí v rozhodovacích orgánech právnické osoby nebo, a kolikolen řídícího orgánu není pachatelem, umožnil spáchání trestného činu
- 2) Právnická osoba nedohlížela nebo nedohlížela dostatečně na činnost fyzických osob odehrávající se v okruhu působnosti právnické osoby
- 3) Princip anonymní viny – je možné prokázat, že znaky trestného činu byly naplněny v činnosti právnické osoby a pachatelem je zejména osoba patřící do jejího vedení nebo jednající v jejich službách, píitemž tuto však nelze individualizovat³⁴

Koncepce píitelnosti vinu fyzické osoby v české právní úpravě nestojí na objektivní trestní odpovědnosti právnické osoby, a kolik je bezesporu odlišná od institutu zavinění u osob fyzických, ale jde o obdobnou odpovědnost jako u odpovědnosti za kvazidelikt u trestného činu opilství.³⁵ Konkrétní úpravu píitelnosti trestného činu právnické osob pak v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob nalezneme

³³ Dostupný online na <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=89990>

³⁴ Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, str. 55.

³⁵ Viz také Kratochvíl, V.: Trestní odpovědnost právnických osob a základní zásady trestního práva hmotného. In: Trestní právní revue 9/2011. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 251.

v ustanovení § 8, podle kterého je trestným činem spáchaným právnickou osobou protiprávní **čin spáchaný jejím jménem nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti**, jednal-li tak

a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba, která je oprávněna jednat jménem nebo za právnickou osobu jednat,

b) ten, kdo u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),

c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnosti právnické osoby, nebo

d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanec“) při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c), jestliže jí ho lze připítat podle odstavce 2.

Podle odstavce druhého pak lze právnické osobě připítat spáchání trestného činu uvedeného v § 7, jestliže byl spáchán:

a) jednáním orgánu právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c), nebo

b) zaměstnancem uvedeným v odstavci 1 písm. d) na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánu právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c) anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v odstavci 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která mly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neuplatnily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

Podle odstavce třetího trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala společně s osobou uvedeným v odstavcích 1 a 2.

A konečně poslední, čtvrtý, odstavec ustanovení stanoví, že ustanovení odstavců 1 a 2 se užití i tehdy, jestliže:

a) k jednání uvedenému v odstavcích 1 a 2 došlo před vznikem právnické osoby,

b) právnická osoba vznikla, ale soud rozhodl o neplatnosti právnické osoby,

c) právní úkon, který měl založit oprávnění k jednání za právnickou osobu, je neplatný nebo neúčinný, nebo

d) jednající fyzická osoba není za takový trestný čin trestně odpovědná.

Nejprve několik poznámek k píititelnosti jednání statutárního orgánu nebo lena statutárního orgánu, pop . jiné osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat. Mám za to, že jednání těchto osob by nemělo být píititelné právnické osob bez dalšího, nýbrž pouze v případech, že k jednání došlo v souvislosti s jejich funkcí i postavením³⁶. Lze si představit situace, kdy ze strany lena statutárního orgánu šlo o osobní exces, ke kterému došlo v rámci innosti právnické osoby, a který nikterak nesouvisí s jeho postavením ve společnosti. Nap . jednatel společnosti Instalaté i v.o.s. zároveň pracující pro tuto společnost jako jeden z instalatérů vyhrožuje v bytě svého klienta tím, že v případě, neobdrží-li ještě tzv. spropitné, rozmlátí veškeré zařízení bytu (tedy by šlo o trestný čin vydírání podle § 175 TZ). I v těchto případech lze uvažovat uplatnění trestní odpovědnosti společnosti, a kolik osoba nejednala jakožto jednatel společnosti, a to i v případech, kdy by korporace přijala veškerá opatření, která bylo možné od ní spravedlivě požadovat. K těmto možným situacím navíc dle mého inklinují spíše menší korporace, kde se rozdíl mezi inností lena statutárního orgánu a zaměstnanců společnosti často stírají. Mám tedy za to, že ve svém důsledku může jít o další stápek do mozaiky znevýhodnění menších společností oproti těm větším, kterou tento zákon přináší (dalším v odborné literatuře zmiovaným je nap . ustanovení § 14 ZTOPO, podle kterého soud píistanovení druhu trestu a jeho výměry mj. též k tomu, zda právnická osoba vykonává innost ve veřejném zájmu, která má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost)³⁷.

Možnost řešení obdobných případů se přímo nabízí v souvislosti s přijetím nového občanského zákoníku a otázkou, zda bude nutné s ohledem na změnu způsobu jednání právnické osoby novelizovat ustanovení § 8 ZTOPO. Nově totiž není možné, aby právnická

³⁶ Tuto podmínku zná nap . rakouská úprava, viz §3 Verbandsverantwortlichkeitsgesetz a Fabrizy, E. n a E. Foregger: Strafgesetzbuch: StGB : samt ausgewählten Nebengesetzen : Kurzkommentar. 10., neu bearb. Aufl. / Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2010, xix, str. 1099. Obdobně také britská úprava, kde však nezáleží na pojmenování funkce manažera, nutné ale je, aby tento měl píivliv na chování korporace a k píititelnosti je nutné, aby jednal v rámci své funkce – viz Card, R., R. Cross a P. A. Jones: *Card, Cross, and Jones criminal law*. 18th ed. New York: Oxford University Press, 2008, lxx, str. 809.

³⁷ Viz nap . Jelínek, J. a J. Herczeg: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 115.

osoba jednala prostřednictvím svého statutárního orgánu, nýbrž má že jednat pouze v zastoupení. Jedná se tedy o jednání jménem právnické osoby. Při pohledu na ustanovení § 8 odst. 1, písm. a) ZTOPO lze konstatovat, že po rekonstrukci by tedy bylo vhodné toto novelizovat následujícím způsobem: *trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin spáchaný jejím jménem nebo v jejím zájmu nebo v rámci její innosti, jednala-li tak osoba za nebo jménem právnické osoby*. Touto změnou by byl precizován okruh možných adresátů, kteří zastupují právnickou osobu (jednají jejím jménem), tím, že by bylo nutné, aby tyto osoby jednaly pro účely písm. a) právnické osob z titulu svého zastoupení.³⁸ Trestní odpovědnost právnické osoby by tak mohla být ve výše zmíněném příkladu instalatéra dovozována pouze za podmínek písm. a) spáchaného záměnem [instalatér-statutár by zde nevystupoval z titulu své funkce, nýbrž by jednal podle okolností v rámci innosti právnické osoby jako záměnem nebo jako osoba obdobného postavení ve smyslu § 8 odst. 1 písm. d)].

Otázka písm. a) trestných činů záměnem je také velmi sporná a v budoucnu sebou má že písm. a) mnohá aplikativní úskalí. Trestný čin záměnem má být právnické osobou písm. a) za předpokladu, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která má provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat. Zde je nutné vycházet z předpokladu, že v drtivé většině případů se záměnem nedopouští trestné innosti ve prospěch společnosti, nýbrž ve prospěch svého.³⁹ Potéba předcházet trestné innosti záměnem také vnitřními normami společnosti reflektuje skutečnost, že samotná preventivní funkce trestního práva není v těchto případech dostatečně účinná vzhledem ke specifickým podmínkám předstávající již zmíněné unikátní zloinné prostředí.

Z analýz provedených ve Spojených státech amerických vyplývá, že záměnem mají tendenci páchat zejména tu trestnou innost, která má za následek krátkodobý zisk pro společnost, pokud je jejich finanční odměnou i povýšení odvislé právo od krátkodobých výsledků. Zloinné se záměnem totiž vyplatí téměř okamžitě a následná sankce, která dopadne na společnost, se dotkne záměnem pouze okrajově. Naopak v případě benefit

³⁸ Viz ustanovení § 436 odst. 1, druhá věta NOZ: Není-li zřejmé, že někdo jedná za jiného, platí, že jedná vlastním jménem.

³⁹ Weissmann, A.: New approach to corporate criminal liability. [online]. http://www.law.yale.edu/documents/pdf/cbl/Weissman_paper.pdf, str. 1320 [cit. 2013-11-28].

vycházejících z dlouhodobých výsledků společnosti, je riziko sníženo.⁴⁰ Monitoruje-li korporace činnost svých zaměstnanců a je-li schopna odhalit jejich trestnou činnost, nelze předpokládat, že by předala pachatele orgánům jiným v trestním řízení, poněvadž by tím usvědčila i sama sebe, pakliže by v době trestního řízení neměla zavedená opatření, která lze po ní spravedlivě požadovat. Tento termín je však tak neurčitý, že právnická osoba nebude mít povětšinou jistotu, zda tuto podmínku beztrestnosti dodržela, či nikoli. Toto pak bude reflektováno při úvahách, zda dát podnět orgánům jiným v trestním řízení, či nikoli.⁴¹

U otázky neoznámení trestného činu se ještě zastavím. Ve výtu v § 7 ZTOPO tento trestný čin zahrnut není, ovšem spáchání tohoto činu osobním substrátem korporace vyloučeno není. Fyzickým osobám (jen statutárního orgánu, zaměstnanec apod.) tato obecná povinnost konat stále uložena je. Bohužel tento rozpor neeší ani ustanovení § 368 odst. 3, kde je vyloučeno spáchání tohoto trestného činu některými osobami, ale ani § 368 odst. 2 TZ, který stanoví, že není trestný ten, kdo nemohl oznámení učinit, aniž by sebe nebo osobu blízkou uvedl v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání. Osoba blízká je definována v § 125 TZ a ve výtu tohoto ustanovení se právnická osoba nevyskytuje (nemůže jít ani o osobu, která by újmu toho druhého pocívala jako újmu vlastní – právnická osoba totiž jistě není obdánec). Domnívám se, že není možné ani vyloučení na základě toho, že by trestním stíháním korporace byla zpodobena oznamovatelů závažná újma, nebo pojem „jiné závažné újmy“ je nutné vykládat ve spojitosti s ostatními variantami, kdy povinnost oznámit trestný čin nevzniká. Je-li na prvním místě uvedeno nebezpečí smrti, posléze ublížení na zdraví a teprve dále nastupuje jiná závažná újma či trestní stíhání dotyčné osoby, lze říci, že jde o hierarchizaci těchto důvodů. Trestní stíhání korporace jistě nebude subjektivně dosahovat ani shodné úrovně pocívaného ohrožení jako úroveň strachu před trestním stíháním vlastním. Tento problém tedy bude nutné v budoucnu ještě ešit.

Spřehlédnutím k nejasnosti pojmu „opatření, které lze spravedlivě požadovat“ lze ilustrovat další možný aplikační problém na následujícím příkladu. Společnost specializující se na vymáhání dluhů ve vnitřní instrukci výslovně zakáže svým zaměstnancům postupovat při vymáhání způsobem, který by vykazoval znaky trestného činu vydírání. Na stranu druhou je výše odměňování ve společnosti nastavena závisle na počtu dlužníků, od kterých se

⁴⁰ Arlen, J.: Evolution of corporate criminal liability: implications for managers. In: Gandossy, R. a J. Sonnenfeld: Leadership and governance from the inside out. Hoboken, N.J.: J. Wiley, 2004, str. 197.

⁴¹ Viz tamtéž, str. 198.

zaměstnanci podalo dluh vymoci. Tedy, na jednu stranu je zaměstnanec od těchto zloinných praktik odrazován, a to explicitně zákazem stanoveným vnitřním předpisem, na stranu druhou je pak ovšem k těmto praktikám motivován, a to implicitně nastavením systému odměňování. Bude tedy otázkou, zda lze v obdobných případech hovořit o opatření, která společnost přijala, za opatření, která lze po ní spravedlivě požadovat.

Bohuslav si v souvislosti s problematikou těchto opatření navíc všímá, že zákon ve svém důsledku přenáší v nastalém trestném řízení proti právnické osobě důkazní břemeno práva na tuto, kdy korporace musí prokázat, že konala tak, jak měla, a že se nedopustila nedostatků v rámci kontroly činnosti svých zaměstnanců. Tento fakt pak může znamenat konflikt se zásadou presumpce nevinoty.⁴²

Ustanovení § 8 odst. 3 ZTOPO uvádí, že trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala společně s uvedenými v odstavcích 1 a 2. Vidrna pak správně upozorňuje, že a priori z důvodové zprávy k zákonu vyplývá, že toto ustanovení má být aplikováno v situacích, kdy rozhodoval kolektivní orgán korporace bez možnosti společného dohledání, kdo jak hlasoval, zákon sám tento předpoklad neuvádí. To ve svých konsekvencích může z hlediska přiznatelnosti znamenat, že právnická osoba bude trestně odpovědná, aniž by bylo možné zjistit například motivaci fyzické osoby, její pozici v rámci korporace či míru (ne)plnění povinností právnické osoby v ní. K řešení tedy zůstává, zda by v těchto situacích mohl soud vůbec vyslovit vinu právnické osoby.⁴³ Vedle toho nelze opominout ani zkoumání otázky formy zavinění, kdy korporace odpovídá za čin v té konkrétní formě zavinění, ve které byl spáchán fyzickou osobou. Bez individualizace trestního činu, který za činem stojí, je tedy znatelně ztížena možnost postihu korporace za trestný čin taktéž v tomto smyslu.

7. Závěr

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob znamená změnu základního trestního práva. Ve své práci jsem svou pozornost věnoval zejména těm aspektům nové právní úpravy, které by v budoucnu mohly vyvolávat aplikační problémy.

⁴² Bohuslav, L.: Přiznatelnost trestného činu právnické osoby. In: Jelínek, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy. Vyd. 1. Praha: Leges, 2013, str. 152.

⁴³ Vidrna, J.: Dvě poznámky k trestní odpovědnosti právnických osob. In: Bulletin advokacie 10/2012. Praha: AK, 2012, str. 35.

Ve své práci jsem se snažil nastínit problematiku těchto okruhů otázek, které doposud v české odborné literatuře zůstaly opomíjené a byly namalovány pouze v hrubých základech, popř. představit jiný náhled na určitou problematiku. Jelikož zákon je v ústavnosti stále ještě relativně krátkou dobou, na vyřešení sporných ustanovení zákona, a už cestou judikatury i legislativy, bude nutné si ještě popř.

Použitá literatura

Arlen, J.: Evolution of corporate criminal liability: implications for managers. In: Gandossy, R. a J. Sonnenfeld: Leadership and governance from the inside out. Hoboken, N.J.: J. Wiley, 2004.

Bohuslav, L.: Aplikace zákona o trestní odpovědnosti firem se rozjíždí, In: Právní rádce 10/2013. Praha: Economia, 2013.

Bohuslav, L.: Přiznatelnost trestného činu právnické osob. In: Jelínek, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy. Vyd. 1. Praha: Leges, 2013.

Card, R., R. Cross a P. A. Jones: Card, Cross, and Jones criminal law. 18th ed. New York: Oxford University Press, 2008, lxx.

Danková, K.: Odpovědnost právnických osob za trestné činy proti životu a zdraví. In: Konference SVO doktorských studentů v oboru právo a právní věda 2012. Editor Pavel Šturma. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012.

Fabrizy, E. n a E. Foregger: Strafgesetzbuch: StGB : samt ausgewählten Nebengesetzen : Kurzkommentar. 10., neu bearb. Aufl. /. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2010, xix.

Fenyk, J. a L. Smejkal: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

Forejt, P. a kol.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: s komentářem. Praha: Linde, 2012.

Hirsch, H. J. a G. Kohlmann: Strafrechtliche Probleme: Schriften aus drei Jahrzehnten. Berlin: Duncker & Humblot, 1999, XI.

Jelínek, J. a J. Herczeg: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013.

Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 3. vyd. Praha: Leges, 2013.

Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007.

Jellinek, G.: Všeobecná státo váda. Praha: Laichter, 1906, XX.

Klou ek, Z. a P. Topinka: Zákon o trestní odpov dnosti právnických osob z pohledu jeho sociálních souvislostí. In: Trestn právní revue 10/2011. Praha: C.H. Beck, 2011.

Kratochvíl, V.: Trestní odpov dnost právnických osob a základní zásady trestního práva hmotného. In: Trestn právní revue 9/2011. Praha: C. H. Beck, 2012.

Kudrna, J.: Trestní odpov dnost právnických osob v polském právu. In: Na k ižovatkách práva: pocta Janu Musilovi k sedmdesátým narozeninám. V Praze: C.H. Beck, 2011, xxxi.

Musil, J.: Trestní odpov dnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání. In: Musil, Jan a Marie Vanduchová a kol. Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998.

Nová ková, S.: Zákon o trestní odpov dnosti právnických osob a ízení proti nim – od návrhu k ú inné právní úprav . In: Trestn právní revue 2/2012. Praha: C. H. Beck, 2012.

Pieth, M. a R. Ivory a kol.: Corporate criminal liability: emergence, convergence, and risk. Dordrecht: Springer, 2011.

Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné 4. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer eská republika, 2012.

Šámal, P.: K n kterým otázkám trestní odpov dnosti právnických osob. In: Na k ižovatkách práva: pocta Janu Musilovi k sedmdesátým narozeninám. Praha: C.H. Beck, 2011, xxxi.

Vantuch, P.: Parlament schválil trestní odpov dnost právnických osob. In: Trestní právo 11/2011. Praha: Wolters Kluwer R, 2011.

Vidrna, J.: Dv poznámky k trestní odpov dnosti právnických osob. In: Bulletin advokacie 10/2012. Praha: AK, 2012.

Použitá internetová zdoje

Bohuslav, L.: Jaké zkušenosti mají s trestní odpov dností právnických osob n které státy EU? [online]. <http://pravniradce.ihned.cz/c1-59952640-jake-zkusenosti-maji-s-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-nektere-staty-eu> [cit. 2013-11-30].

Brickey, K.: Perspectives on Corporate Criminal Liability. [online].
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1980346 [cit. 2013-11-25].

Catargiu, M.: The origins of criminal liability of legal persons – a comparative perspective. [online]. <http://univagora.ro/jour/index.php/ajjs/article/viewFile/695/145> [cit. 2013-11-28].

D vodová zpráva k ZTOPO dostupná online na
<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428>.

Pop. A. I.: Criminal liability of corporations — comparative jurisprudence. [online].
http://www.law.msu.edu/king/2006/2006_Pop.pdf [cit. 2013-11-28].

Rozhodnutí NSS pst 1/2009 – 348, dostupné online na:
www.nssoud.cz/docs/Delnicka_strana_original.pdf.

Sn movní tisk . 45/0, dostupný online na <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=89990>

Úvodní vystoupení Prof. JUDr. Jaroslava Fenyka Ph.D., DSc. na diskusním setkání eské národní skupiny AIDP Praha 6. 10. 2011. [online]. www.ok.cz/iksp/docs/aidp_111006f.doc [cit. 2013-11-27].

Vyjád ení Pavla Zemana dostupné online na:
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/245885-zeman-verdikt-v-kauze-mus-je-spolecny-uspech-ceska-a-svycarska/>.

Wagner, R.: Criminal corporate character. [online]. <http://www.floridalawreview.com/wp-content/uploads/8-Wagner.pdf> [cit. 2013-11-25].

Wehrenberg, S.: Strafrechtliche Verantwortlichkeit von Wirtschaftsunternehmen. [online].
http://www.blumgrob.ch/pdfs/07_unternehmensstrafbarkeit.pdf [cit. 2013-11-25].

Weissmann, A.: New approach to corporate criminal liability. [online].
http://www.law.yale.edu/documents/pdf/cbl/Weissman_paper.pdf [cit. 2013-11-28].